

DE LEEGTE VAN SORIA

Het verrassend mooie Soria is de meest verlaten provincie van Spanje. Er wonen nog geen tien mensen per vierkante kilometer. Reisauteur Jaap Scholten ging kriskras door de grote leegte, waarin de oude **culturele erfenis, nieuwe ontwikkelingen en natuur** hand in hand gaan.

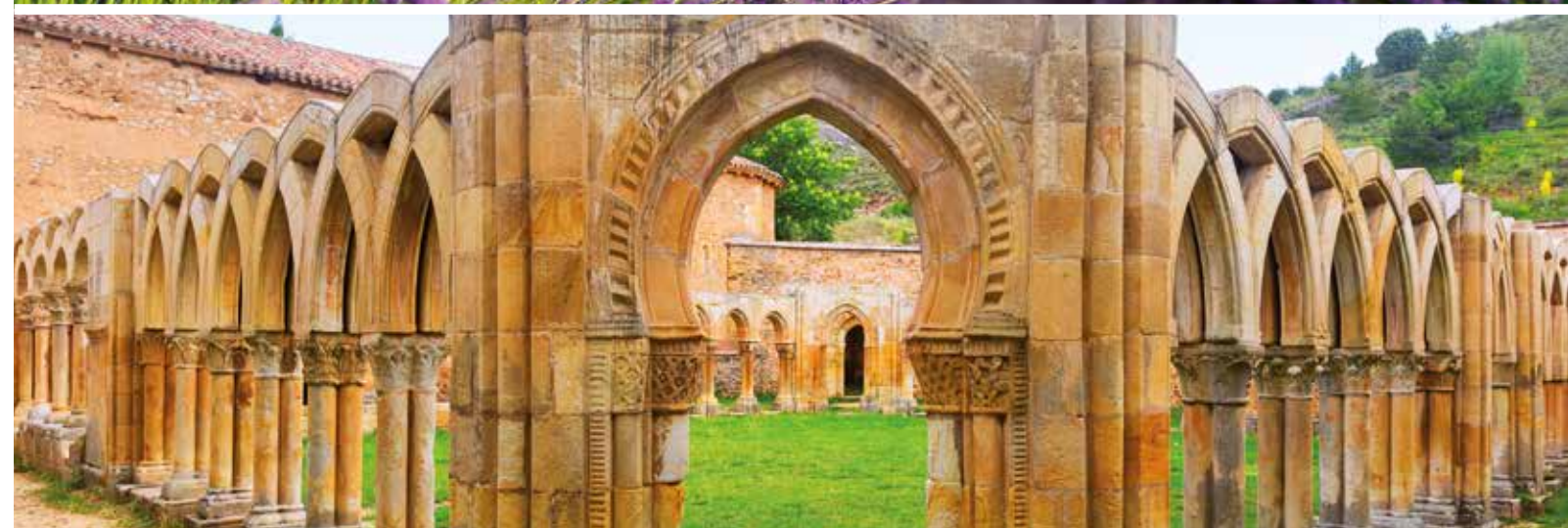
TEKST: JAAP SCHOLTEN

Ieder land heeft zijn meer en minder dichtbevolkte gebieden, maar de provincie Soria, gelegen in het Spaanse binnenland precies halverwege Madrid en de Spaans-Franse grens, spant toch echt de kroon. Wonen in Groningen, Friesland en Drenthe nog zo'n 1,7 miljoen mensen, Soria - net zo groot als die drie samen - komt niet verder dan 90.000 en van hen woont ongeveer de helft in de provinciehoofdstad. Tientallen dorpen zijn compleet verlaten, andere tellen niet meer dan twintig inwoners, veelal ouderen. Wat is er aan de hand en waar moet dit naartoe?

La España vacía

Dat antwoord geeft Joaquín Alcalde, directeur van El Hueco, een Spaanse ngo die zich buigt over de uitdagingen van *La España vacía*, het lege Spanje. 'De trek van het platteland naar de steden begon in de jaren zestig van de vorige eeuw. Soria verloor de helft van zijn bevolking. En nog steeds bestaat hier een wijdverbreide opvatting, vooral onder jongeren, dat je het elders moet zoeken. Dat is niet waar, want Soria biedt legio mogelijkheden, en het

→





'VERLATEN DORPEN OPKOPEN IN SPANJE IS IN DE MODE, OOK DOOR NEDERLANDERS, ALS JE INTERESSE HEBT, ROEP JE MAAR!'

gebruik daarvan proberen we te stimuleren. Het is niet een kwestie van geld of infrastructuur, die zijn er best wel, maar dat negatieve imago moet weg.' El Hueco organiseert congressen in heel het land, is een actieve partner van de landelijke regering en de Europese Unie, geeft een magazine uit over het lege Spanje vol verhalen van start-ups en faciliteert een coworking-ruimte van waaruit meer dan dertig jonge bedrijven werken. Bij de ingang hangt een foto van alle ondernemers met koningin Letizia, die op bezoek kwam. *La España vacía* is een serieuze zaak. Voor de lezers van *ESPAÑE!* heeft Joaquín nog een boodschap: 'Verlaten dorpen opkopen in Spanje is in de mode, ook in Nederland; als je geïnteresseerd bent, roep je maar.'

El Hueco huist in de gelijknamige hoofdstad Soria. Je verbaast je over die plek. Er wonen 40.000 mensen, maar de infrastructuur, de monumentale gebouwen en flats van zes verdiepingen geven het de allure van een veel grotere stad. Het centrum is gezellig, levendig en grotendeels autovrij. De tapascultuur doet niet onder voor die van Sevilla of San Sebastián, en natuurlijk is er geen gebrek aan monumenten. San Juan de Duero bijvoorbeeld, op de oever van de rivier de Duero. Gebouwd door de hospitaalridders als optrekje voor veteranen na een kruistocht. Romaanse architectuur, maar dan oosters geïnspireerd, want die ridders hadden in het islamitische Midden-Oosten natuurlijk het een en ander gezien.

Spaanse rozen in een Hollandse kas

Niet alleen El Hueco, ook anderen zoeken kansen in Soria. Aleia Roses bijvoorbeeld. Dit bedrijf bouwde de grootste rozenkas van Europa onder de rook van Soria. Het was de droom van een ondernemer uit Madrid die Spaans kapitaal wist te combineren met Nederlandse kennis. Ruim 80 procent van de productie gaat naar de veiling in Aalsmeer.

We vragen pr-manager Carmen Juan-Aracil waarom nu juist is gekozen voor Soria. 'De provincie heeft iets wat jullie in het Westland niet hebben, en dat is ruimte,' antwoordt ze met gevoel voor humor. Niet onbelangrijk voor een

project van ruim 14 hectare en een miljoen planten, dagelijks goed voor een oogst van ruim tachtigduizend schitterende Red Naomi-rozen. 'En niet te vergeten het licht,' gaat Carmen verder. Schijnt in het Westland de zon hooguit zo'n 1500 uren per jaar, in Soria is dit toch al snel meer dan 3000. Dat scheelt een slok op een borrel, ook in de energierekening. Op de vraag of het niet te warm is voor rozen in Spanje, zegt Carmen: 'In Soria is het maar drie maanden per jaar echt warm, en zelfs in hartje zomer koelt het 's nachts enorm af.'

Zwerven langs de Duero

We laten de economische en bevolkingsvraagstukken even voor wat ze zijn en gaan op zoek naar de juweeltjes van Soria's culturele erfenis. Het wegennetwerk in de grote leegte is opvallend goed. Tussen de meeste afgelegen gehuchten liggen goed onderhouden wegen. Met de digitale infrastructuur daarentegen is het minder goed gesteld. In grote delen van de provincie is geen mobiel bereik. Op de bijrijdersstoel ligt een boek van Cees Nootboom: *De omweg naar Santiago*, 25 jaar geleden geschreven, maar nog steeds actueel. Wat maakt 25 jaar ook uit op 2500 jaar Soriaanse geschiedenis? De schrijver zet meteen de toon: 'Mijn rit gaat naar Soria. Ik zie de stad in de verte liggen als een visioen, trillend van de hitte. Nu begint het echte Spanje, het binnenland, leeg, droog en zo groot als een zee.' Niets te veel gezegd maar... zo is het in de zomer, want het landklimaat is hier net zo extreem als de leegte. Soria is een koude provincie waar het af en toe heel warm is. We zwerven langs de Duero, niet gestuurd door de navigatie, wel door een oude Michelinkaart en borden met prachtige namen: Rello, El Burgo de Osma, Caracena, Tiermes, Medinaceli. De laatste is *uno de los pueblos más bonitos de España*, een van de mooiste dorpen van Spanje. De kleur van het land is afwisselend geel, wit en diep oranje. Heuvels golven door het landschap, eindeloos. Er is geen kip op de weg en er staat een pittige wind die uit een oven lijkt te komen. Hier en daar staat een steeneik. Dit is het zuiden van Soria. Alles nodigt uit om gewoon op de bonnefooi te worden verkend, en

Reis
TIP

Een bezoek aan Soria is goed te combineren met een stedentrip Madrid

DE TAPAS- CULTUUR VAN SORIA DOET NIET ONDER VOOR DIE VAN SEVILLA OF SAN SEBASTIÁN

zonder haast. Er is te veel te zien: Iberische nederzettingen, Moorse burchten, Romeinse villa's en triomfbogen, verlaten dorpen, paleizen van adellijke families uit de Spaanse Gouden Eeuw, en oneindig veel romaanse kapellen, sober, mystiek en van een eenvoudige, landelijke schoonheid.

Broeder Tomás en de Galapagoseilanden

Weinig toeristen hebben gehoord van Berlanga de Duero, dat, zoals de naam al doet vermoeden, dicht bij de Duero ligt. Ooit was deze rivier de grens tussen de koninkrijken Aragón en Castilië, en het islamitische zuiden. Ontmantelde, maar nog steeds imposante burchten herinneren aan Arabische heersers en Spaanse ridders. Ook in Berlanga staat er een, breeduit tegen een strakblauwe lucht. Samen met een veel te grote kerk en het karkas van een oud paleis getuigt het van een voorbije grootsheid. En daar hoort de beroemdste zoon van het stadje bij, Tomás de Berlanga, een geestelijke met avontuurlijk bloed in de aderen. Hij schopte het tot bisschop van Panama en vertrouwensman van Karel V, die hem op een missie stuurde naar Peru om een ruzie tussen Pizarro en andere veroveraars van het Incarijk te slechten. Een storm deed zijn schip afdrijven en bij toeval kwam Tomás terecht op een archipel die hij de Islas Galápagos noemde, naar het Spaanse woord voor waterschildpad. Hij bracht de eilanden in kaart en nam in 1535 een reptiel van vier meter mee naar huis. Volgens de legende was het dier zo mak als een lammetje totdat Tomás zijn laatste adem uitblies. Toen ging de kaaiman als een dolle door het dorp. Het opgezette dier is nog steeds dé blikvanger van het kerkmuseum.

Mezquita in miniatuur

Een paar kilometer buiten Berlanga staat verscholen in de heuvels de Ermita de San Baudelio, een klein maar fijn nationaal monument met een tragisch stukje historie. De jaren twintig van de vorige eeuw: het archaische binnenland van Spanje is arm, maar de monumenten zijn rijk. Op een dag staat een Italiaanse kunsthandelaar met een vlotte babbel en een zak vol peseta's voor de deur. Hij wil de fresco's van San Baudelio kopen, in opdracht van een Amerikaan. En zo geschiedde. Wie de fresco's wil zien, moet tegenwoordig naar het Metropolitan in Boston. Maar niet getreurd, de kapel is nog steeds een wonder. Gebouwd door christenen onder Moorse heerschappij, ergens in de 11^e eeuw. Dat mocht, als hij maar ver genoeg van de bebouwde kom stond. De architect moest bovendien islamiet zijn. En dat is te zien. San Baudelio is de moskee van Córdoba in miniatuur. Een klein woud van bogen en één enorme zuil die als een palmboom het hele gewelf draagt. Soria is één grote verrassing.

De Provence van Soria

Een ander in het oog lopend initiatief, met een uit het leven gegrepen verhaal erbij, is dat van het echtpaar Virginia Re en Damián Navascués. Een paar jaar geleden verruilden ze een comfortabel bestaan in Madrid voor een avontuur in San Felices, een dorp van 25 bewoners in de verste uithoek van de provincie. Een erfenis gaf ze een huis en land en daar gingen ze mee aan de slag. Het huis werd een sfeervol hotel, Las Abadías, het land kleurde paars van de lavendel, een stukje Provence in Soria. 'Wij hebben eigenlijk niets nieuws gedaan,' zegt Virginia. 'De mensen hier hebben al generaties lang lavendel verzameld, dat groeit hier in het wild. Het was een bijverdiensite, want erg breed had men het niet. Het enige wat wij hebben gedaan is de

lavendel cultiveren, en ook destilleren we zelf.'

Niet alleen de veertig paarse hectaren van Virginia hebben het dorp een nieuw elan gegeven. Filmregisseur Roberto Lázaro, winnaar van een Goya, de Spaanse variant op een Oscar, maakte een via crowdfunding gefinancierde film over het dorp van zijn ouders en zette San Felices op de nationale kaart. Het is een prachtig drama over generaties, vertrek, terugkomst, verandering, en natuurlijk over het harde leven in het Spaanse binnenland. Of de film de Nederlandse bioscoop haalt is natuurlijk de vraag. En zoals overal in Soria zijn ook hier wandelroutes uitgezet. Er gaat een van het dorp naar het uitzichtpunt over het dal van de rivier de Alhama, een dramatisch mooi landschap.

Natuur en wijn

We zouden Soria tekortdoen als we geen aandacht zouden besteden aan *La Soria verde*, het groene, noordelijke deel van de provincie met louter bossen, bergen, canyons, wolven en ontelbaar veel gieren. Het romantische vestingstadje Calatañazor is een goed uitgangspunt. Borden wijzen in de richting van natuurschoon, waaronder het Sabinar de Catalañazor, het oudste jeneverbos van Europa met exemplaren van meer dan duizend jaar oud, indrukwekkend en eindeloos. Hier is Nootebooms droge Spanje even niet van toepassing. Na kilometers bos staan we in het mekka van de Soriaanse natuur, de Cañón del Río Lobos, de canyon van de wolvenrivier. Je mag twee kilometer met de auto, de overige twintig alleen lopend. Er zijn veel mooie canyons in Spanje, maar deze heeft ook nog een verrassing in petto: de San Bartolomé-kapel, gebouwd door de tempeliers naast een immense grot. En dat is altijd reden genoeg voor een dosis mysterie, algoritmes en legendes. ■



INFORMACIÓN PRÁCTICA SORIA



HOE EN WANNEER?

Eigenlijk kun je Soria het hele jaar bezoeken, maar voor- en najaar zijn het mooist. De zomers zijn er heet, de winters koud. Soria ligt op 2 uur rijden van het vliegveld van Madrid en op 1.45 uur van Burgos.

LOGEREN

Er is een goed aanbod aan landelijke hoteltjes. Leuke onderkomens vonden wij Hostería Solar de Tejada in Soria, www.hosteriasolardetejada.es; Las Abadías in San Felices, www.lasabadias.com; Real Posada de la Mesta in Molinos de Duero, www.realposada.com; El Mirador de Almanzor in Calatañazor, www.elmiradordealmanzor.com

ETEN

Je kunt uitstekend eten in stad en provincie. Soria is een streek van wild, groenten, paddenstoelen en truffels. En daar hoort natuurlijk een

glas Ribera de Duero-wijn bij. Las Abadías www.asabadias.com, El Fogón del Salvador www.fogonsalvador.com en sterrenrestaurant Baluarte www.baluarte.info in Soria zijn top.

WANDELEN

Uitgebreid netwerk van wandelpaden, zowel GR (Gran Recorrido, lange routes) als PR (Pequeño Recorrido, korte routes). GR86 doorkruist de hele provincie. Routes naar de Laguna Negra en door de Cañón del Río Lobos zijn allemaal perfect gemarkeerd.

WEBSITES

www.sorianitelaimaginas.com
www.elhueco.org
www.aleiaroses.com
www.castillodeberlanga.com
www.anfeliceslapelicula.com